

psycholoog
zoo simpel
ken.
e, die er be-
ongeluk met
boek triest,
Want door
d Beumer of
a, ze hebben
Het is voor
rhuizing zoo-
s de meneer
dachten, dan
ze kunnen er
z. Zaken zijn
een belang-
die goed op

Beumer zijn
st Ziekenhuis,
dschap enz.,
ij" genoeis is,
de politie bij
kosten!

woonte, om
noot verlaat
nem bewaard
en dankoffer
zweeten! Hoe
de gift wordt.
t er een dub-
ensch. Zoo is
moment van

en. God krijgt

erlijk bekend,
dat het leven
neent, schuilt
wanneer dan
o lang terug-
ksche dingen,
hebben voor
zorg voor het

im boek, om-
mdat het zoo
nschelijk, zoo
oudig, sober

H. S.

agd wegens

zijn eenigheid
uwen en met
e oude kerk
at wel boven
genooten was

un devoir te

geesten kon-
kerkelijke ge-
nen 1620—'30 is
na, maar dit
e twisten het

getwijfeld een
Na den dood
em den leider
zien. Op die
m zeer zeker

de Goudsche
er van vaders-
weest, terwijl
school aldaar
n geestelijken
de Latijnsche
lands na 1580
Amsterdam en
universiteits-

erstandelijken
n stagen ijver
wandel. Deze
g bijgebleven,
og de werken
Hierin vond
de Roomsche
minus*) hem
wijfel aan de

ör zijn Amster-
J. W. ter Haar,

logetische voor-
or den druk ge-

dat niet steeds het geval. Er was een groep ge-
trouwen, die hem verstonden, maar er was ook
een breede schare, die niet onvatbaar was voor
verdachtmaking van Calvijn. Vooral wanneer dit
geschiedde door andere Gereformeerde predikan-
ten, begonnen velen Calvijn te wantrouwen. Zelfs
zeer onzinnige aanklachten werden aanvankelijk
door velen geloofd of wekten minstens eenig wan-
trouwen.

Het is niet zoo algemeen bekend, dat Farel en
Calvijn door een Gereformerd predikant van Lau-
sanne zijn beschuldigd van Ariaansche ket-
terij en van Sabellianisme en dat zij zich
daarover hebben moeten verdedigen en van ver-
denking zuiveren voor een synode te Lausanne en
later voor de synode van Bern, waar alle predi-
kanten uit het Bernerland en de tweehonderd
leden van den Grooten Raad van Bern aanwezig
waren. 't Was in 1537.

De predikant, die hier als aanklager optrad,
heette Caroli. Hij wilde nieuwigheden invoeren,
zooals „bidden voor de dooden". Calvijn wilde
deze nieuwigheden den kop indrukken. Caroli
keerde zich toen tegen Calvijn en klaagde hem
aan. Calvijn vroeg toen een synode aan, om deze
zaak te beslechten. Caroli was Roomsche priester
gewest en hij had het gebracht tot prior van de
Sorbonne te Parijs. Hij was doctor in de theologie.
Hij was een der eerste priesters, die voor de refor-
matie gewonnen waren. Eenige uitdrukkingen in
zijn preeken brachten hem in aanraking met de
Inquisitie, doch hij vluchtte naar de Koningin van
Navarre, die hem beschermde en hem een pries-
terplaats gaf in haar land.

In dezen tijd was het niet uit te maken of Caroli
vóór de reformatie was of tegen. Hij preekte refor-
matorisch, doch hij gaf de Inquisiteurs evenwel
de gelegenheid om twee jonge Gereformeerden ter
dood te brengen. Bovendien was zijn zedelijk ge-
drag allerslechtst. Ontucht en dronkenschap en
van de Schrift afwijkende Romaniserende leerin-
gen werden hem door ingewijden verweten en ken-
merkten zijn levensbeginsel.

Caroli was echter voor 't groote publiek een
andere. Hij werd Gereformerd predikant in Lau-
sanne en kreeg daar, zeker vanwege zijn titels en
geleerdheid, een veel grooter huis en driemaal
zooveel tractement als Vir et... wat voor degenen,
die hem doorzagen, tot groote ergernis was. Na
zijn valsche aanklachten tegen Calvijn is hij af-
gezet, ook wegens zijn onzedelijk gedrag — en
toen is hij weer Roomsche geworden.

In later jaren zien we hem weer bedelen om de
gunst van de vooraanstaande Gereformeerde predi-
kanten. Zelfs Farel liet zich toen bepraten. Maar
Calvijn vertrouwde hem niet meer en verzetste
zich er fel tegen, dat Caroli weer in het ambt
zou komen. Daarop is Caroli voor de derde maal
Roomsche geworden en spuwde hij zijn persoon-
lijken haat tegen Calvijn en Farel uit in zijn pree-
ken. Volgens Beza is hij gestorven in een hospitaal
in Rome.

Deze predikant heeft in 1537 op de synode, toen
Calvijn nog nauwelijks een jaar als jong predi-
kant (hij was toen 28 jaar) in Genève werkte, hem
den eisch gesteld, dat hij de oude „geloofsbelijde-
nis van Athanasius" zou onderteekenen. 't Ging
over de termen „Drieëenheid" en „Persoon", die

waarde der goede werken, een twijfel die toenam,
toen hij eens „ad valvas academias" eenige stel-
lingen vond aangeplakt over de verdienste der
goede werken. Hierin straalde, naar hij meende,
zulk een menschelijke hoogmoed door, dat hij zich
verontwaardigd afwendde.

Blijkbaar waren — ofschoon hij in uiterlijke
dingen en ook wel naar eigen overtuiging een
trouwe zoon der kerk was — zijn twijfelingen niet
ontgaan aan het oog zijner superieuren. Waar-
schijnlijk achtten zij het goed voor hem, dat hij
eenigen tijd in een andere omgeving kwam en der-
halve werd hem een zending naar Haarlem op-
gedragen. In Holland gekomen, vertoefde hij ge-
ruimen tijd in den schoot zijner — zuiver katho-
lieke — familie. Met niemand sprak hij over zijn
twijfelingen, ofschoon die eer toe dan afnamen.

Het was het oude dilemma: verdienste der goede
werken — werk van Christus. Coccejus kon dan
later ook terecht zeggen, dat Trigland al Gere-
formerd was, voor hij de Gereformeerde leer
kende. Gedreven door zucht naar zekerheid begon
hij op dit punt en weldra ook op andere punten
de werken der Reformatoren te onderzoeken. Nu
ging hem het volle licht op en werd hij een over-
tuigd aanhanger der Reformatie. Het is te be-
grijpen, dat dit niet ging zonder zwaren inner-
lijken en uiterlijken strijd, ook met zijn familie.

Jacobus Trigland moest echter uitzien naar een
middel van bestaan. Door tusshenkomst van
vrienden werd hij, nog slechts 19 jaar oud, rector
der Latijnsche school te Vianen. Daar deed hij
zijn belijdenis bij Ds Selcartius, die hem aan-
spoorde te staan naar het ambt van predikant in
de Gereformeerde kerk. Hieraan gaf hij, niet son-
der veel aarzelen, gehoor en in 1606 werd hij,
na preparatoir examen voor de classis Gouda,
toegelaten tot den predikdienst in de Gereformeer-
de kerk. Stolwijk was zijn eerste gemeente. Daar
bracht hij enkele rustige jaren door, jaren van

Farel en Calvijn opzettelijk niet gebruikt hadden.
Calvijn heeft toen pertinent geweigerd zich aan die
termen door onderteekening te binden. Hij gevoel-
de hier tirannie van een vijand der waarheid, die
de termen dier belijdenisschriften wilde gebruiken
om de waarheid tegen te staan.

Caroli kon hem toen met een schijn van recht
beschuldigen, dat hij de belijdenisschriften der
oude kerk niet erkende.

Calvijn liet zich in den verderen strijd ontvallen,
dat de geloofsbelijdenis van Nicea niet geheel vrij
was van spelen met woorden. Caroli viel hem
daarover heftig aan, nog in 1539.

De andere predikanten hebben toen nogmaals
aandrag bij Calvijn geoeffend, dat hij — daar hij
toch zakelijk de belijdenis van Nicea erkende —
maar zou onderteekenen om zich te bevrijden
van den laster. Doch Calvijn bleef pertinent weig-
eren. Hij gevoelde het onrechtvaardige en gevaar-
lijke van Caroli's „ijver voor de leer". Hij heeft
ook in dezen als een trouwe herder de waarheid
Gods gediend.

Hij gevoelde, dat hij de leer der kerk — ook de
belijdenis van Nicea — meer diende met zijn weig-
ering, dan met onderteekening.

En daarom trotseerde hij het gevaar, dat Caroli's
aanklacht een schijn van recht verkreeg.

Een volgende maal zal ik uit de brieven van
Calvijn citeeren wat Calvijn over deze kwestie
heeft geschreven.

A. JANSE.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Luther en de Zending.

Op het eerste gezicht hebben die twee niet veel
met elkaar te maken. De Hervormer van Witten-
berg is niet gekomen tot de Zending. Men
heeft verschillende argumenten aangevoerd om dit
feit te verklaren.

De overtuiging, dat het wereldgericht voor de
deur stond, zou Luthers zendingsactiviteit heb-
ben verlamd. Daarnaast zou hij sterk onder
invloed gestaan hebben van de meening der Scholas-
tici, die met een beroep op Ps. 19:5 en Rom. 10:18
van geen zending meer wilden hooren. De Aposte-
len toch hadden het Evangelie al gebracht heel
de wereld over. Deze voorstelling sloot zich nauw
aan bij de oude legende van de verdeling der
wereld door de Apostelen.

Het is Karl Holl geweest en na hem G. Simon,
die overtuigend hebben bewezen, dat beide argu-
menten bij Luther geen steek houden.

Dat het naderend wereldgericht hem van practi-
sch zendingswerk zou hebben afgehouden is niet
denkbaar. Indien het waar is, dat deze verwachting
zoo sterk bij Luther leefde en zijn spankracht
brak, hoe moet dan heel het hervormingswerk
worden verklaard. Dan had hij ook daarin niet zoo
rusteloos kunnen arbeiden.

Nergens, zoo zegt Karl Holl, voelt Luther zich
door de naderende wederkomst van Christus van
de plicht tot werken ontslagen.

ernstige studie. Evenwel wijdde hij ook veel aan-
dacht aan het werk in de gemeente en als pre-
diker was hij zeer geliefd. De Stolwijksche school-
meester had echter wel juist gezien, toen hij voor-
spelde, dat de Amsterdammers zulk een predikant
wel voor zich zouden begeeren.

Vrij spoedig kwam het beroep uit Amsterdam.

Toen Trigland in 1610 op familiebezoek in
Amsterdam was, had hij daar, op verzoek van
Plancius, die juist ziek was, een paar maal ge-
preekt en dit had tengevolge, dat hij 5 Aug. 1610
beroepen werd. Den 30sten September gaven de
burgemeesters hun consent daartoe, evenals de
classis, en 28 Nov. daaropvolgend preekte hij voor
de eerste maal als Amsterdamsch predikant in
de Oude Kerk over Math. 16:16 en 18. Eerst
24 December volgde de officiële bevestiging.

Gedurende de eerste jaren van zijn verblijf in
Amsterdam trad Trigland weinig op den voor-
grond. Niet alleen, dat de bearbeiding der ge-
meente vrij wat eischen stelde aan den Dienaar
des Woords, ook de eigenlijke predikdienst was
niet licht: er werden toen ook nog geregeld week-
diensten gehouden.

Intusschen was de strijd tusschen Gomaristen en
Arminianen in volle hevigheid ontbrand. Aan
welke zijde Trigland stond is niet twijfelachtig
voor wie in zijn schaarsch overgebleven brieven
leest de verzuchting over Gomar's vertrek uit
Leiden en de woorden van ingenomenheid met
Sybrand Lubbertsz. werk tegen Vorstius.

Zijn meer openbare werkzaamheid tegen de Re-
monstranten begint in 1614. In genoemd jaar ver-
scheen de resolutie der Staten van Holland tot
onderlinge verdraagzaamheid. Door den kerkeraad
van Amsterdam werd aan de dienaren Trigland,
Rolandus, Ursinus en Plancius opgedragen een
weerlegging op te stellen. Vanaf dit jaar heeft zijn
pen feitelijk niet gerust in den strijd tegen de
Remonstranten. 't Behoefte dan ook geen verwonde-

Maar heeft dan de hervormer met een beroep
op Ps. 19:5 „dat hun geluid over de geheele aarde
is uitgegaan", gemeend dat de kerk van zijn dagen
nu vrijgesteld was van zendingsarbeid? Ook dit
gaat niet op. Het was juist Luther, die heel nuch-
ter naar het pas ontdekte Amerika wees. Daar
was toch zeker niet het Evangelie gepredikt „en
hun geluid gehoord".

Hij geeft een andere verklaring van dit vers en
vergelijkt daarin de prediking van de Apostelen
met een steen, die in het water geworpen steeds
breeder kringen trekt. Zoo gaat het vandaag nog
met de prediking, zegt Luther. Zij is door de
Apostelen begonnen en moet verder gedragen wor-
den. Luther kent dus een zendingstaak.

Hij weet dat eerst wanneer het Evangelie „in
aller Welt" gepredikt is, dat dan pas infreden
zal de jongste dag.

Dat Luther niet van Zending geweten zou heb-
ben, is dus niet vol te houden. Maar dan gaat nog
meer klemmen de vraag, waarom hij niet ge-
komen is tot de Zending. De verklaring daar-
voor zal men stellig moeten zoeken in de gewel-
dige taak, die Luther zich gesteld zag in den
opbouw der jonge kerken. Wie iets kent van de
ontzaglijke moeilijkheden, waarmee men in en na
de Reformatie geworsteld heeft bijv. om predikers
te vinden voor de eigen kerken in de landen der
hervorming, die gaat begrijpen dat men geen krach-
ten over had voor den dienst op een zendings-
veld.

Kon er dus van practischen Zendingarbeid geen
sprake zijn, toch heeft Luther de noodzaak er-
van wel bepleit.

Belangrijk is hier zijn houding tegenover den
Islam. De politieke situatie van zijn dagen — beleg
van Weenen door de Turken — richtte als van-
zelf zijn aandacht op dezen fellen tegenstander
van het Christendom. Luther heeft het gevaar
onderkend. Hij ziet in den Islam den Gog uit
Openbaringen. En tegen dezen vijand roept hij heel
de Christenheid op.

Met een voor zijn tijd bewonderenswaardig in-
zicht heeft hij de kracht en zwakheid van de
religie van den profeet geteekend, en daardoor
stimulerend gewerkt op de belangstelling voor
en de studie van den Islam. Als er een latijnsche
weerlegging van den Koran verschijnt van de hand
van een Dominicaan, aarzelt Luther niet daarvan
een deitsche bewerking te geven.

Hij springt voor Bibliander in de bres, als deze
in Bazel bedreigd wordt met verbanning om zijn
vertaling van den Koran en schrijft zelfs een
voorwoord bij de uitgave van deze vertaling.

Zoo heeft Luther telkens weer den Islam binnen
zijn gezichtskring getrokken. Zijn bestrijding van
dezen tegenstander staat ook in nauw verband met
heel den opbouw van zijn levenswerk. Hij ver-
wacht groote dingen voor de Kerk zelf, wanneer
zij in de tegenstelling met den Islam zich gaat
bezinnen op wat zij zelf bezit.

Sterke zendingsmotieven spreken ook af en toe
mee. Hij hoopt dat door de gevangen genomen
Christenen enkele Turken voor Christus gewonnen
worden en dat de door de Turken onderworpen
Christenen staande mogen blijven om met het
Evangelie in de hand hun overwinnaars te over-
winnen.

ring te wekken, dat hij in 1618 mede werd afge-
vaardigd naar de Synode te Dordrecht. Een er-
kenning zijner verdiensten was ook, dat hij mede
waardig werd geacht de canones tegen de Remon-
stranten op te stellen.

Zooals wij reeds opmerkten, was de strijd met
de beslissing der Synode niet uit. Weliswaar had-
den de Gereformeerden overwonnen voorzover
het de leer betrof, maar de Kerkorde werd niet
algemeen ingevoerd.

Evenmin werd de hand gehouden aan de be-
sluiten tegen de Remonstranten. Vooral in Amster-
dam niet. De vroedschap bleek al minder geneigd
aan de vermaningen der predikanten in dezen
toe te geven.

De leiding der vroedschap, die in handen was
geweest van den streng-calvinistischen Reinier
Pauw, verviel in 1621 aan meer libertijns gezinde
regenten. Wel moesten deze tot aan 1625, het jaar
van Maurits' dood, de kerkelijken veelal ontzien,
maar na genoemd jaar trad de vroedschap meer
dan eens bits tegen den kerkeraad op. In zijn ver-
zet tegen de conventikelen der Remonstranten
stond de Kerkeraad zeker in zijn recht en dat dit
machtige lichaam doortastende maatregelen durfde
nemen zonder aanzien des persoons, blijkt uit het
bekende banvonnis van 1623. 't Is te begrijpen,
dat de scheuring in de kerk en 't verlies van lid-
maten de predikanten met droefheid vervulde.
Misschien in verband met het zooveel genoemd
banvonnis deed Trigland in 1623 zijn „Christelijke
en Vriendelijke Vermaninghe" het licht zien.
Hoewel de schrijver de Remonstranten eigenlijk
beschouwt als misleiden, bemantelt of verzacht hij
de waarheid nergens. Het werk maakte ook op
de tegenpartij een diepen indruk.

Zaandam.

SJ. P. DE JONG.